

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Selim Bytyqi

Samtyckeregleringens vara eller icke vara
Vilka skäl talar för respektive emot en samtyckesbaserad
regleringsmodell?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Uta Bindreiter

Termin: HT 2016

Innehållsförteckning

Abstract	4
Sammanfattning	7
Förord	10
Förkortningar	11
1. Inledning	12
1.1 Allmänt.....	12
1.2 Syfte	12
1.3 Frågeställningar	12
1.4 Avgränsning	13
1.5 Perspektiv och metod	13
1.6 Material	13
1.7 Forskningsläge	13
1.8 Disposition	14
2. En historisk tillbakablick	15
2.1 Våldtäktsbestämmelsen enligt 1965 års brottsbalk	15
2.2 1984 års reformering av brottsbalken – våldtäktsdefinitionen utvidgas	15
2.3 1998 års reformering av brottsbalken – påtvingat samlag introduceras.....	16
2.4 2005 års reformering av brottsbalken – sexuellt umgänge och vanmakt avskaffas	16
3. Den svenska våldtäktslagstiftningen	18
3.1 2013 års reformering av brottsbalken – hjälplöst tillstånd utvidgas	18
3.2 Gällande rätt	18
4. Praxis från Europadomstolen	20
4.1 M.C. v. Bulgaria, 4 december 2003, ansökningsnummer 39272/98	20
4.2 Den rättsvetenskapliga debatten om Bulgariendomens betydelse för svensk rätt.....	20

4.2.1 Madeleine Leijonhufvud	21
4.2.2 Petter Asp	21
4.2.3 Per Ole Träskman	21
5. Svensk rättspraxis	22
5.1 NJA 1998 s.40 – Solariefallet	22
5.2 NJA 2004 s.231 – Tumbafallet	22
5.2 Mål B 3806-07 – Stureplansfallet	22
6. Straffansvar vid sexualbrott: krav på tvång eller brist på samtycke?	24
6.1 1998 års sexualbrottsutredning – vilka skäl talar för och emot en samtyckesreglering? ...	24
6.2 2005 års överväganden – sexuell handling och hjälplöst tillstånd introduceras	25
6.3 2008 års sexualbrottsutredning – vilka skäl talar för och emot en samtyckesreglering? ...	26
6.4 2013 års överväganden – hjälplöst tillstånd blir särskilt utsatt situation.....	27
6.5 2014 års sexualbrottsutredning – ett frivillighetsrekvisit föreslås	28
7. Den rättsvetenskapliga debatten med avseende på en eventuell samtyckesreglering .	30
7.1 Per Ole Träskman	30
7.2 Petter Asp	30
7.3 Madeleine Leijonhufvud	31
8. Analys	33
Avslutande kommentarer	36
Käll- och litteraturförteckning.....	37
Bilagor	39

Abstract

This thesis aims to investigate whether there is a need for a consent-based regulatory model for rape crimes and how such regulation possibly can be designed. Thus, the present investigation adopts a *critical perspective*.

Sexual abuses constitute a very serious integrity violation. To counter these abuses requires a strong and well-developed criminal law. As a consequence, ever since *the Penal Code (PC) entered into force in 1965*, the rape provision in chapter 6 paragraph 1 of PC has developed to become ever more victim-centered, inclusive and advanced. It is obvious it's about late reforms, but nonetheless clearly that the judicial system has quickly achieved the results being pursued.

In the space of 40 years, the rape provision in chapter 6 paragraph 1 of PC has gone from abolishing marriage-related rape crimes which gave the man right to use violence against the woman, to become increasingly gender-neutral. During these four decades various requirements of sexual crimes have been replaced with each other. Thus, the rape definition has gradually expanded. By *the 1984 year PC reform* the rape provision that was regulated in chapter 6, section 1, paragraph 1 of PC was extended to include comparable sexual intercourse. In connection with *the reform of 1998 year PC* the rape crime in the said provision was further extended to cover sexual intercourse or other sexual activity that is compatible with forced intercourse, PC.

The PC reforms have continued over recent years. *In 2005* major changes were made in the rape provision, chapter 6 paragraph 1 of PC. The requirement of sexual intercourse in the first section was removed and replaced with the concept of sexual act. Also the requirement of impotence in the second section was abolished and replaced by the term helpless state. Following this reform of the rape legislation, it requires both coercion and sexual act for rape to exist according to chapter 6, section 1, paragraph 1 of PC. The last time PC was reformed was *in 2013* whereby the term helpless state in chapter 6, section 2, paragraph 1 of PC was extended to cover persons at a particularly vulnerable situation.

The underlying purpose with all of these reforms has been, ever since PC entered into force, to protect the woman's sexual integrity and self-determination.

The current rape legislation in chapter 6, paragraph 1 of PC is founded either on coercion or undue exploitation at a particularly vulnerable situation. The requirement of coercion in the

first section includes both threats and violence as basis for criminal liability, which are easy to achieve. The requirement of particularly vulnerable situation in the second section can be composed of several circumstances together.

In step with the development of the rape legislation another debated issue has been whether Sweden should introduce a new legislation based on consent. This issue was raised in connection with the appointment of *1998 year sex crimes investigation*, but has returned regularly since then. The reason is: partly the deficiencies which have existed with the regulations regarding rape and partly the legislature's unwillingness to introduce a regulatory model based on consent.

The question about the consent regulation to be, or not to be has become an increasingly hot issue following the verdict in the *case of MC v. Bulgaria* on 4 December 2003, and Swedish legal scholars are not united on whether Sweden should introduce a new legislation based on consent in order to live up to the requirements of ECHR. Different opinions have appeared in doctrine, but according to the government, the requirement of coercion as basis for criminal liability is not in conflict with ECHR, which appears clearly if one reads the government's considerations in connection with the amendments of the rape provision in chapter 6 paragraph 1 PC, which took place *in 2005 and 2013* respectively.

Despite this, the debate on the consent legislation has not abated; on the contrary it continues to run. In 2014 a new sex crime investigation referred to as "*stronger protection of sexual integrity*" was appointed. This investigation proposes the introduction of a requirement based on voluntariness as basis for criminal liability for rape crimes as a part of legislation based on consent. However, as it happens we already have a hidden consent assessment in chapter 6, section 1, paragraph 1 of PC which is being applied, as it can be seen in *Solariefallet* and *Tumbafallet* and which subsequently has been clearly reflected in *Stureplansfallet*.

The current rape legislation in chapter 6 paragraph 1 of PC is not such that it is resistant to the criticism directed against it. The deficiencies with the current rape legislation can probably be handled under the concept of consent. At the same time, however, there is nothing that says that a legislation model based on consent would not be an acceptable compromise – provided that – the normative nature of the term consent is being considered.

The conclusion is that a new legislation based on consent is not necessary, but that such a regulation may nevertheless be appropriate, provided that, the normative character of the term

consent is being paid attention to. Thus, the arguments put forward against a consent-based regulatory model for rape crimes can be handled, alternatively countered by clearly clarifying in the legislation what constitute voluntariness and which elements that negates consent.

Sammanfattning

Uppsatsen syftar till att undersöka om det finns ett behov av en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäktsbrotten samt hur en sådan reglering eventuellt kan utformas. Således anlägger föreliggande undersökning ett *kritiskt perspektiv*.

Sexuella övergrepp utgör en mycket allvarlig integritetskränkning. För att motarbeta dessa övergrepp krävs ett starkt och välutvecklat straffrättsligt skydd. Som en följd härav har våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § brottsbalken (BrB), allt sedan *BrB:s ikraftträdande år 1965*, utvecklats till att bli alltmer offercentrerad, inkluderande och avancerad. Det är uppenbart att det rör sig om sena reformer, men icke desto mindre tydligt att rättsväsendet snabbt uppnått de resultat som eftersträvats.

Inom loppet av 40 år har våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § BrB gått från att slopa äktenskapsrelaterade våldtäktsbrott som gav mannen rätt att använda våld mot kvinnan, till att bli alltmer könsneutral. Under dessa fyra decennier har olika sexualbrottsrekvisit bytts ut och ersatts med varandra. Således har våldtäktsdefinitionen successivt utvidgats. Genom *1984 års reform av BrB* utvidgades våldtäktsbestämmelsen som var reglerad i 6 kap. 1 § 1 st. BrB till att omfatta jämförligt sexuellt umgänge. I samband *1998 års reform av BrB* utsträcktes våldtäktsbrottet i samma bestämmelse ytterligare till att avse samlag eller annat sexuellt umgänge som är jämförligt med påtvingat samlag.

Reformerna av BrB har fortsatt under de senaste åren. År *2005* gjordes stora ändringar i våldtäktsbestämmelsen, 6 kap 1 § BrB. Rekvizitet sexuellt umgänge i bestämmelsens *första stycke* togs bort och ersattes med begreppet sexuell handling. Även rekvizitet vanmakt, i bestämmelsens *andra stycke*, slopades och ersattes med lokutionen hjälplöst tillstånd. Efter denna reform av våldtäktsbestämmelsen krävs både tvång och sexuell handling för att våldtäkt ska föreligga enligt 6 kap. 1 § 1 st. BrB. Den senaste reformen av BrB ägde rum *år 2013* varvid rekvizitet hjälplöst tillstånd i 6 kap. 1 § 2 st. BrB utvidgades till att omfatta personer i en särskilt utsatt situation.

Det bakomliggande syftet med dessa reformer har varit, allt sedan *BrB:s ikraftträdande*, att skydda kvinnans sexuella integritet och självbestämmanderätt.

Den nuvarande våldtäktsregleringen i 6 kap. 1 § BrB grundas antingen på tvång eller på otillbörligt utnyttjande vid en särskilt utsatt situation. Tvångsrekvizitet i *bestämmelsens första*

stycke innefattar både hot och våld som grund för straffansvar, vilket är lågt ställda krav. Rekviritet särskilt utsatt situation i *bestämmelsens andra stycke* kan konstitueras av flera omständigheter sammantagna.

I takt med utvecklingen av våldtäktslagstiftningen har ett annat omdiskuterat spørsmål varit huruvida Sverige borde införa en samtyckesbaserad våldtäktslagstiftning. Denna fråga aktualiserades i samband med tillsättandet av *1998 års sexualbrottskommitté*, men har återkommit med jämna mellanrum sedan dess. Anledningen är: dels de brister som funnits med de gällande våldtäktsregleringarna och dels lagstiftarens ovilja att införa en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäktsbrotten.

Frågan om samtyckesregleringens vara eller icke vara har blivit en allt hetare angelägenhet efter utslaget i *Bulgarienfallet* den 4 december år 2003, och svenska rättsvetenskapsmän är inte överens beträffande huruvida Sverige borde införa en samtyckesbaserad våldtäktslagstiftning för att leva upp till kraven i EKMR. Olika uppfattningar har förekommit i doktrin, men enligt regeringen står tvångsrekvisitet som grund för straffansvar för våldtäkt inte i konflikt med EKMR, vilket tydligt framgår om man läser regeringens överväganden i samband med *2005 och 2013 års ändring* av våldtäktsbestämmelsen, 6 kap. 1 § BrB.

Trots detta har debatten om en samtyckesreglering inte avtagit, tvärtom fortsätter den att pågå. År 2014 tillsattes en ny sexualbrottskommitté betecknad "*ett starkare skydd för den sexuella integriteten*". Vederbörande utredning föreslår införandet av ett frivillighetsrekvisit för våldtäktsbrotten som ett led i en samtyckesreglering. Saken är dock att det redan finns en implicit inbakad samtyckesbedömning i 6 kap. 1 § 1 st. BrB, vilket framgår av *Solariefallet*, *Tumbafallet* och därefter tydligt återspeglas i *Stureplansfallet*.

Dagens våldtäktsreglering i 6 kap. 1 § BrB är inte sådan att den är resistent mot kritiken som riktas mot den. Det mesta talar för att de brister som finns med dagens gällande våldtäktsreglering kan hanteras inom ramen för samtyckebegreppets struktur. I samma veva finns det emellertid inget som säger att en samtyckesreglering inte skulle kunna vara en godtagbar medelväg – givet att – samtyckebegreppets normativa beskaffenhet beaktas.

Slutsatsen blir att en samtyckesreglering i svensk rätt inte är nödvändig men att en sådan reglering likväl kan vara ändamålsenlig under förutsättning att samtyckebegreppets normativa karaktär uppmärksammas. De argument som förts fram mot en samtyckeslag kan alltså

hanteras, alternativt motverkas genom att det i lagen tydligt klargörs vad som utgör frivillighet och vilka faktorer som negerar samtycke.

Förord

Jag vill inleda med att rikta ett stort tack till min handledare, Uta Bindreiter, som med sitt stora engagemang och intresse för ämnet ifråga har bidragit med mycket goda råd och tips under arbetets gång. Tack ska du ha.

Vidare vill jag ta tillfället i akt och tacka min familj för deras ihärdiga stöd. Jag måste ge en eloge särskilt till min mamma för hennes ständiga stöd och uppmuntran. Ett stort tack till min mamma är därför på sin plats!

Det vore högst otacksamt av mig att inte tacka min morbror, civ. ing. Muhamed Avdullahu (*Aqareve, 1958 – Mitrovice, 2013*), för alla värdefulla råd, inspirationer, och vägledning. Tack morbror. Du var en viktig människa.

Malmö, 31 december 2016

Selim Bytyqi

Förkortningar

BrB	Brottsbalken (1962:700)
BrOM	Brottsoffermyndigheten
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna
f.	Följande sida
ff.	Följande sidor
HovR	Hovrätten
HD	Högsta domstolen
Jfr.	Jämför
Kap.	Kapitel
Prop.	Proposition
S.	Sida
SOU	Statens offentliga utredningar
St.	Stycke
SFS	Svensk författningssamling

1. Inledning

1.1 Allmänt

Frågan om en eventuell samtyckesreglering i svensk rätt har varit en het följetong i det svenska rättsväsendet och blivit ett ännu hetare diskussionsämne i debatten sedan *Bulgariendomen* kungjordes den 4 december år 2003. I oktober år 2016 presenterades *sexualbrottsutredningen – ett starkare skydd för den sexuella integriteten*. Det är oklart om vederbörande utredning kommer medföra en samtyckesreglering för våldtäktsbrotten. Hur som helst kan det vara bra att förhålla sig till den och de föregående utredningarna för att mot bakgrund av detta kunna analysera vilka skäl som talar för respektive emot en samtyckesreglering.

En samtyckesreglering för våldtäktsbrotten skulle betyda att människan inte är tillgänglig förrän denne på något sätt manifesterat att hen vill. Det innebär att parterna måste förvissa sig om detta före sex.¹

1.2 Syfte

Syftet med denna uppsats är att försöka ge en bild av den nuvarande våldtäktslagstiftningen i 6 kap. 1 § BrB genom att dels redogöra för dess historiska utveckling från år 1965 och framåt, och dels den kritik och försvar som riktats mot regleringen. Därutöver är det min avsikt att utreda huruvida det finns ett behov av en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäktsbrotten samt hur en sådan reglering eventuellt kan utformas.

1.3 Frågeställningar

För att uppfylla ovan nämnda syfte ska jag försöka besvara följande frågeställningar:

1. I vilken utsträckning har Bulgariendomen påverkat domstolarnas samtyckesbedömning?
2. Är det nödvändigt att Sverige inför en samtyckesreglering mot bakgrund av Bulgariendomen?
3. Vilka skäl talar för respektive emot en samtyckesreglering?

---

¹ Leijonhufvud, Madeleine, samtyckesutredningen, lagskydd för den sexuella integriteten (Stockholm: Thomson, 2008) [i fortsättningen: Leijonhufvud] s. 63.

1.4 Avgränsning

Uppsatsen tar endast sikte på bestämmelsen om våldtäkt i 6 kap. 1 § BrB.

1.5 Perspektiv och metod

För att uppnå uppsatsens syfte och besvara föreliggande frågeställningar kommer traditionell rättsdogmatisk metod att användas. Det innebär att lagstiftning, förarbeten, rättspraxis och doktrin² kommer att användas och på så vis ligga till grund för utredningen. I uppsatsens inledningsfas anläggs ett *rättsutvecklingsperspektiv* där tyngdpunkten kommer att ligga på vilka skyddsintressen som fokuserats historiskt samt hur de olika sexualbrottsrequisiten tillkommit och utformats. Därefter är det min avsikt att anlägga utredningen ett *kritiskt granskningsperspektiv*, vilket sker utefter en redogörelse av gällande rätt, Bulgariendomens innebörd för svensk rätt samt de skäl som talar för respektive emot en samtyckesreglering. Intentionen är att detta sedermera ska utmyнна i en diskussion kring huruvida det finns ett behov av en samtyckesbaserad lagstiftningsmodell för våldtäktsbrotten samt hur en sådan reglering eventuellt kan utformas. Även om denna framställning i sig inte är en komparativ studie kommer stundtals gånger ett *komparativt perspektiv* att inflika i texten. Detta då samtyckesregleringen i England upptas som underlag för diskussion. I vissa sammanhang kommer även *rättssäkerhetsperspektivet* att beröras.

1.6 Material

Det material som ligger till grund för uppsatsen utgörs av primärkällor i form av lagstiftning, förarbeten och rättspraxis, samt sekundärkällor i form av litteratur och en artikel. Praxis omfattar ett EU-rättsligt avgörande, avgöranden från Högsta Domstolen (HD) och ett avgörande från Hovrätten (HovR). Litteraturen består av doktrin och en festskrift.

1.7 Forskningsläge

Genom åren har det pågått en debatt om våldtäktsbrotten i Sverige. Det har framförts kritik mot att straffrätten inte tillhandahåller ett tillräckligt starkt skydd mot sex utan en samtyckesreglering. *Rättsvetenskapsmännen* är inte överens om hur våldtäktsbestämmelsen bör utformas för att tillgodose individens sexuella integritet och självbestämmanderätt – närmare bestämt – om det för straffansvar för våldtäkt ska krävas tvång eller brist på

---

² Kleineman, Jan, Korling, Fredric & Zamboni, Mauro, Juridisk metodlära metodlära (Lund: studentlitteratur, 2013) s. 21.

samtycke. Den rättsvetenskapliga debatten med avseende på en eventuell samtyckesreglering tar därför avstamp i tre framstående professorers synpunkter kring våldtäktslagstiftningen. De ledande rättsvetenskapsmännen på området är: Per Ole Träskman, Petter Asp och Madeleine Leijonhufvud. Även Christian Diesens åsikter inflyter i vissa sammanhang.

1.8 Disposition

Denna uppsats består av åtta kapitel. I centrum för uppsatsen står som framgått vilken betydelse *Bulgariendomen* haft för den svenska rättstillämpningen och vilka skäl som talar för respektive emot en samtyckesreglering. I kapitel 2 och 3 behandlas redogörelsen av den historiska utvecklingen fram till den nuvarande bestämmelsen om våldtäkt. Därefter, i kapitel 4, behandlas Bulgariendomen och den rättsvetenskapliga debatten om domens betydelse för svensk rätt. I kapitel 5 berörs svensk rättspraxis på området. I kapitel 6 anför de skäl som talar för respektive emot en samtyckesreglering, och i kapitel 7 upptas den rättsvetenskapliga debatten med avseende på en eventuell samtyckesreglering. I kapitel 8, som är det sista kapitlet, kommer frågeställningarna att knytas ihop med några avslutande kommentarer. Därefter följer en käll- och litteraturförteckning och bilagor.

2. En historisk tillbakablick

2.1 Våldtäktsbestämmelsen enligt 1965 års brottsbalk

År 1965 trädde brottsbalken (BrB) i kraft efter det att *straffrättskommittén* presenterat sitt förslag till BrB.³ En viktig nyhet var, trots kritik från många olika remissinstanser, att våldtäkt numera även skulle kunna begås inom ramen för äktenskapet.⁴

Det blev tillräckligt att mannens uppträdande ledde till beröring av parternas könsorgan för att samlag skulle föreligga. Således krävdes inget fullbordande. Vidare slopades rätten att använda våld mot kvinnan som medel för att tvinga henne till sexuellt umgänge. Detta resulterade i att det för straffansvar blev tillräckligt att samlaget tvingades fram genom *våld eller hot som innebar trängande fara* enligt 6 kap 1 § 1 st. BrB. Vanmactsrequisitet infördes i samma stycke.⁵

Det huvudsakliga syftet med BrB var att skydda kvinnans sexuella integritet och självbestämmanderätt. I samma veva genomsyrades våldtäktslagstiftningen emellertid alltjämt av attityden att män skulle vara överordnade kvinnor i rättsligt hänseende. B.l.a. kunde kvinnans beteende och uppträdande vid det sexuella umgänget tillmätas betydelse som förmildrande omständighet till förmån för mannen vid den rättsliga prövningen av våldtäktsbrottet.⁶

2.2 1984 års reformering av brottsbalken – våldtäktsdefinitionen utvidgas

Genom 1984 års reformering av BrB utvidgades våldtäktsdefinitionen i 6 kap. 1 § 1 st. BrB till att omfatta *jämförligt sexuellt umgänge*. I lagändringen ingick också att kvinnans beteende före det sexuella övergreppet skulle bedömas vara ovidkommande för den rättsliga prövningen av våldtäktsbrottet. I samma veva gjordes våldtäktsbestämmelsen könsneutral.⁷

---

³ Prop. 1962:10 s. A 17., B5 f.

⁴ Prop. 1962:10 s. B 155 ff., A 17 och SOU 1953:14 s. 233.

⁵ Prop. 1962:10 s. B 5, 153 ff., och SOU 1953: 14 s. 230 ff.

⁶ Prop. 1962:10 s. B 153, 155 och SOU 1953: 14 s. 231 ff.

⁷ Prop. 1983/84: 105 s. 3 ff., 17 f., 21. För en grundligare genomgång i detta avseende, se: SOU 1982:61 s. 63, 66 ff., 69 ff., 74 f., 147 f.

2.3 1998 års reformering av brottsbalken – påtvingat samlag introduceras

År 1993 tillsattes en kvinnovåldskommission som skulle undersöka våldet mot kvinnor utifrån ett *kvinnoperspektiv*.⁸ Efter kommissionens betänkande infördes ytterligare en lagändring. Våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § 1 st. BrB utsträcktes i enlighet med regeringens förslag till följande: ”*samlag eller annat sexuellt umgänge som är jämförligt med påtvingat samlag*”. Rekvisitetet sexuellt umgänge ersattes dock inte.⁹

2.4 2005 års reformering av brottsbalken – sexuellt umgänge och vanmakt avskaffas

År 2005 gjordes många ändringar i våldtäktsbestämmelsen, 6 kap. 1 § BrB. *Huvudsyftet* var att förstärka individens sexuella integritet och självbestämmanderätt. Tillämpningsområdet för vad som ansågs vara våldtäkt i lagens mening utvidgades. Rekvisitetet sexuellt umgänge togs bort och ersattes med rekvisitetet *sexuell handling* i 6 kap. 1 § 1 st. BrB. Även rekvisitetet vanmakt slopades och ersattes med lokutionen *hjärlöst tillstånd* i 6 kap. 1 § 2 st. BrB. Det krävdes både tvång och sexuell handling för att våldtäkt skulle vara för handen enligt 6 kap 1 § 1 st. BrB.¹⁰

Begreppet sexuell handling skulle i princip ha samma innebörd som rekvisitetet sexuell umgänge. Den enda skillnaden var att rekvisitetet sexuell handling skulle innefatta ett något bredare tillämpningsområde för våldtäktsbrottet. Begreppet sexuell handling skulle avse ”*samlag eller annan sexuell handling som är jämförlig med samlag*”. För att kunna bedöma en handling som en sexuell handling i lagens mening var utgångspunkten att det skulle förekomma en någorlunda varaktig beröring av den andres könsorgan eller den andres kropp med det egna könsorganet. Det behövde inte röra sig om en varaktig fysisk beröring, men handlingen skulle i sådana fall ha en påtaglig sexuell prägel och vara tydligt ägnad att kränka offrets sexuella integritet.¹¹

Våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § 1 st. BrB skulle innefatta, förutom samlag, med vilket avsågs endast vaginala samlag, även annan sexuell handling som är jämförlig med samlag. Under detta föll orala och anala samlag samt när det fördes in fingrar, föremål, och knytnäve i underlivet. Motsvarande skulle gälla anus. Det ställdes inte några krav på att samlaget skulle

---

⁸ Se SOU 1995:60 – huvudbetänkande av kvinnovåldskommissionen.

⁹ Prop. 1997/98:55 s. 8 ff., 89. För en grundligare genomgång i detta avseende, se: SOU 1995:60 s. 277 f., 304 f.

¹⁰ Prop. 2004/05:45 s. 1, 6 ff., 41f. Jfr SOU 1995:60 s. 277 f., 304 f.

¹¹ Prop. 2004/05:45 s. 6 ff., 135.

vara fullbordad, nämligen sädesutgjutning eller inträngande, utan det ansågs vara tillräckligt att könsorganen berörde varandra kortvarigt.¹²

Kravet på tvångsanvändning för straffansvar för våldtäkt sänktes. Det skulle vara tillräckligt med användning av olaga tvång enligt bestämmelsen i 4 kap. 4 § 1 st. 1m. BrB. Under denna bestämmelse föll våld av diverse slag, t.ex. sära på benen, knuffas, rycka, slita eller hålla fast någon. Även lindrigare former av hot kunde vara tillräckligt för straffansvar. Det krävdes inte hot av det slag som utgör ett s.k. råntvång, nämligen hot om omedelbart förestående våld mot liv eller hälsa eller annat mer betydelsefullt intresse. Det krävdes inte heller att offret gjorde fysiskt motstånd.¹³

Personer som befann sig i ett hjälplöst tillstånd och inte kunde värja sin sexuella integritet åtnjöt straffrättsligt skydd enligt bestämmelsen i 6 kap. 1 § 2 st. BrB. Med rekvisitet hjälplöst tillstånd avsågs att offret befann sig i en situation där hen fysiskt sett inte kunde värja sig, eller på grund av psykiska omständigheter (*medvetlöshet, sömn, berusning etc.*) hade svårt att försvara sig. Flera situationer sammantagna kunde konstituera hjälplöst tillstånd. En helhetsbedömning av detta skulle göras i det enskilda fallet. För straffansvar krävdes emellertid att otillbörligt utnyttjande var för handen och att den sexuella handlingen var ägnad att kränka offrets sexuella integritet. Denna bedömning skulle göras objektivt. Därtill skulle också kausalitet föreligga mellan det hjälplösa tillståndet hos offret och dennes deltagande i gärningen. I och med införandet av rekvisitet hjälplöst tillstånd i 6 kap. 1 § 2 st. BrB utmönstrades begreppet vanmakt ur lagtexten. Vanmaktsfallen täcktes av hjälplöst tillstånd.¹⁴

---

¹² Prop. 2004/05:45 s. 6 ff., 135 f.

¹³ Prop. 2004/05:45 s. 43 ff., 134 f.

¹⁴ Prop. 2004/05:45 s. 6 ff., 137 f., och NJA 1997 s. 538.

3. Den svenska våldtäktslagstiftningen

3.1 2013 års reformering av brottsbalken – hjälplöst tillstånd utvidgas

År 2013 utvidgades bestämmelsen om våldtäkt i 6 kap. 1 § BrB. Den bakomliggande intentionen ansågs vara att det behövdes ett starkare skydd mot sexuella övergrepp. *Regeringen* var på det klara med att man genom denna reform ville värna om individens sexuella integritet och självbestämmanderätt. Syftet var ta itu med de brister som upptäckts från 2005 års våldtäktslagstiftning. Det rörde sig framförallt om begreppet hjälplöst tillstånd i 6 kap 1 § 2 st. BrB då man ansåg att det i praxis hade ställts alltför höga krav på detta rekvisit.¹⁵

Begreppet hjälplöst tillstånd i 6 kap. 1 § 2 st. BrB utvidgades till att omfatta personer i en *särskilt utsatt situation*.¹⁶ Rekvisitet särskilt utsatt situation aktualiseras i situationer då offret har klart begränsade möjligheter att freda sin sexuella integritet och undkomma övergrepp. En helhetsbedömning av detta ska göras i varje enskilt fall. Omständigheter hänförliga till offret och yttre omständigheter ska beaktas. Skillnaden från rekvisitet hjälplöst tillstånd blir att det för straffansvar inte förutsätts att offret helt saknar förmåga att värja sig eller kontrollera sitt handlande. Flera omständigheter sammantagna kan utgöra särskilt utsatt situation.¹⁷ Detta blev den mest väsentliga lagändringen. I övrigt är 2013 års våldtäktsbestämmelse i allt väsentligt densamma som föregående bestämmelse om våldtäkt.¹⁸

3.2 Gällande rätt

Det krävs både tvång och sexuell handling för straffansvar för våldtäkt enligt den nuvarande våldtäktsregleringen i 6 kap. 1 § 1 st. BrB. Våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § BrB är indelad i fyra stycken.¹⁹ I bestämmelsens *första stycke* ingår en implicit inbakad samtyckesbedömning. Således krävs det samtycke till det sexuella umgänget för uteslutande av tvång. Samtycket måste ha lämnats frivilligt. Om gärningsmannen redan har satt igång utövandet av våld eller hot är det för sent för att offret ska kunna samtycka till den sexuella handlingen med befriande verkan för gärningsmannen. Dock ställer sig saken annorlunda om det tidigare finns ett

---

¹⁵ Prop. 2012/13:111 s. 5 ff., 26.

¹⁶ Prop. 2012/13:111 s. 5 ff., 24.

¹⁷ Prop. 2012/13:111 s. 30.

¹⁸ Prop. 2012/13:111 s. 5 ff.

Se 2004/05:45 s. 134 ff. och jfr med prop. 2012/13:111 s. 111 ff.

¹⁹ Prop. 2004/05:45 s. 134 och Brottsbalken: En kommentar. Del 1 BrB 6:1 s. 2 f.
Se även SFS 2013:365.

samtycke. Är kravet på tvång inte uppfyllt därför att samtycke förelegat, kan våldtäktsansvar inte utdömas. Beträffande bestämmelsens *andra stycke*, i händelser av *särskilt utsatt situation*, kan däremot ett samtycke inte fungera som ansvarsfrihetsgrund. Individer som befinner sig i en särskilt utsatt situation är nämligen inte fria att samtycka. Vidare uppställs inget krav på vare sig våld, hot eller tvång.²⁰ Bestämmelsens två sista stycken avser svårighetsgraden av våldtäktsbrottet. *Tredje stycket* berör mindre grova våldtäktsbrott, medan *fjärde stycket* innefattar grova våldtäktsbrott.²¹ Beviskravet vid sexualbrottsmål är: styrkt bortom rimligt tvivel.²²

---

²⁰ Brottsbalken: En kommentar. Del 1 BrB 6:1 s. 4 ff.

Nilsson, [Brottsbalken (1962:700) kommentaren till 6 kap. 1 §, not 236]

²¹ Brottsbalken: En kommentar. Del 1 BrB 6:1 s. 8 ff.

²² NJA 2004 s. 447 I.

4. Praxis från Europadomstolen

4.1 M.C. v. Bulgaria, 4 december 2003, ansökningsnummer 39272/98

Omständigheterna i målet tog avstamp i ett fall som kretsade kring en 14 årig flicka (M.C.) med bulgarisk härkomst. M.C. påstod sig ha blivit våldtagen av två män (P. och A.) 20 respektive 21 år, vid två olika tillfällen. Åklagaren lade emellertid ned förundersökningen mot de anklagade männen. Något åtal om händelsen väcktes inte inför bulgarisk domstol. Åklagarens beslut motiverades utifrån att det inte var styrkt att våld eller hot hade förekommit. Åklagarmyndigheten fann inte heller skäl att ändra beslutet efter en begäran om överprövning från M.C. Mot bakgrund av detta väckte M.C. talan mot Bulgarien inför *Europadomstolen*. Därvid åberopade hon, till stöd för sin talan, artikel 3 EKMR om förbudet mot omänsklig eller förnedrande behandling och artikel 8 EKMR om rätten till respekt för privatliv.²³

I domen konstaterade *Europadomstolen* att det i enlighet med artiklarna 3 och 8 EKMR åligger medlemsstaterna att införa en samtyckesreglering som effektivt bestraffar våldtäkt. Detta eftersom trenden i Europa under de senaste decennierna har varit att överge kravet på tvång och hot till förmån för bristande samtycke. Samma trend utvecklade sig internationellt, vilket speglade utvecklingen mot en ökad jämställdhet och förstärkt sexuell integritet. Domstolens *allmänna slutsats* blev att det av medlemsstaterna måste krävas en kriminalisering och lagföring av sexuella handlingar som skett utan samtycke.²⁴ Enligt domstolen gjordes ingen allsidig bedömning av händelsen. Brottsutredningen hade varit för snäv då den endast fokuserade på huruvida det hade förekommit våld eller hot. Därmed skedde en kränkning av konventionsartiklarna 3 och 8 EKMR.²⁵

4.2 Den rättsvetenskapliga debatten om Bulgariendomens betydelse för svensk rätt

Bulgariendomen har väckt en debatt om den nuvarande våldtäktslagstiftningen är tillräcklig, och om Sverige för att uppfylla kraven i EKMR måste införa en våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke. Olika åsikter har förekommit i debatten beträffande denna fråga.

---

²³ M.C. v Bulgaria, punkterna 1, 3, 9-10, 60-62, 109-110 och SOU 2010:71 s. 131 ff.

²⁴ M.C. v Bulgaria, punkterna 153, 156, 163-166 och SOU 2010:71 s. 134 f.

²⁵ M.C. v Bulgaria, punkterna 181-182, 185 och SOU 2010:71 s. 136 f.

4.2.1 Madeleine Leijonhufvud

Enligt *Madeleine Leijonhufvud* lever Sverige inte upp till sina förpliktelser gentemot EKMR. Sverige måste därför reformera sin våldtäktslagstiftning till att omfatta bristande samtycke, för att den nuvarande våldtäktsbestämmelsen baserad på tvång, våld eller hot inte ska komma i konflikt med EKMR och Sveriges internationella åtaganden.²⁶

4.2.2 Petter Asp

Petter Asp delar inte Leijonhufvuds tolkning av *Bulgariendomen*. Asp menar snarare på att Bulgariendomen inte rimligen kan tolkas som ett krav att Sverige inför en samtyckesreglering. Enligt Asp fokuserar Bulgariendomen inte enbart på hur våldtäktslagstiftningen eventuellt ska utformas, utan det åligger varje konventionsstat att garantera sina medborgare ett effektivt skydd mot sexuella övergrepp, vilket inte endast är beroende av en samtyckesreglering.²⁷

4.2.3 Per Ole Träskman

Per Ole Träskman är av uppfattningen att det, i de flesta internationella strafflagarna ingår ett objektivt tvångsrekvisit i våldtäktslagstiftningen. Enligt Träskman kan *Bulgariendomen* inte tolkas på så vis att varje sexuell handling som sker utan samtycke skall dömas som ”våldtäkt”. Huruvida våldtäktslagstiftningen är förenlig med kraven i EKMR eller ej, måste bedömas mot bakgrund av samtliga sexualbrottsbestämmelser och därtill den praktiska rättstillämpningen, således inte enbart utifrån våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § BrB.²⁸

---

²⁶ Leijonhufvud s. 72 ff., 87 och SOU 2010:71 s. 199 f.

²⁷ Asp, Petter, Sex och samtycke (Uppsala: Iustus, 2010) [i fortsättningen: Asp] s. 206, 229, 242.

²⁸ Träskman, Per Ole, Har det gått mus i kvinnofriden? I: Festskrift till Madeleine Leijonhufvud [i fortsättningen: Festskrift till Leijonhufvud] s. 332 f.

5. Svensk rättspraxis

5.1 NJA 1988 s.40 – Solariefallet

I *Solariefallet* väckte åklagaren åtal mot N.K. för våldtäkt på A.G. HD fann det styrkt att samlag hade ägt rum mellan parterna i målet och bedömde därvidlag kvinnans ovilja till de sexuella handlingarna som ett grundläggande element i sexualbrottslagstiftningen. HD konstaterade att kvinnans ovilja till samlag är något som måste respekteras i varje enskilt fall. Enligt HD:s bedömning skulle det för straffansvar för våldtäkt inte krävas att kvinnans ovilja till samlag manifesterades i fysiskt motstånd. Det var tillräckligt att kvinnan visade en ovillighet att ha samlag. A.G. hade gjort klart för N.K. att hon inte ville ha samlag. Detta var tillräckligt. I målet dömdes N.K. till straffansvar för våldtäkt.²⁹

5.2 NJA 2004 s.231 – Tumbafallet

I *Tumbafallet* där frågan gällde om ett hjälplöst tillstånd förelåg eller inte, aktualiserades frågan om våldtäktslagstiftningen lever upp till kraven i EKMR. HD konstaterade att bristen på samtycke är ett grundläggande kriterium vid prövningen av våldtäktsbrott och att kravet på våldsanvändning är begränsat. Avgörandet kan uppfattas som ett klagörande om att den svenska våldtäktsbestämmelsen uppfyller kraven i EKMR.³⁰ Domslutet har emellertid kritiserats av *Leijonhufvud* och *Diesen* som anser att straffansvaret för våldtäkt huvudsakligen är baserad på användning av tvång, våld eller hot.³¹

5.3 Mål B 3806-07 – Stureplansfallet

I *Stureplansfallet* väckte åklagaren åtal mot A.J. och J.K. för grov våldtäkt på M.V. Åklagaren lade männen till last att de använt tvång vid samlaget och de andra *jämförbara handlingarna*, och att de därtill också otillbörligen utnyttjat att kvinnan befunnit sig i ett hjälplöst tillstånd. HovR fann det styrkt att tvång, våld och hot hade förekommit. De tilltalade männen dömdes till straffansvar för grov våldtäkt med motiveringen att kvinnan inte hade medverkat frivilligt i de sexuella handlingarna. Rekvisitet för våldtäktsbrott var således styrkt utom rimligt tvivel,

---

²⁹ NJA 1988 s. 40.

³⁰ NJA 2004 s. 231 och SOU 2010:71 s. 199.

³¹ Svenska Dagbladet – Sexbrottens moment 22, 2004-07-5.

men HovR övergick ändå till att göra en *samtyckesbedömning* där man konstaterade att det förelåg ett bristande samtycke till de sexuella handlingarna.³²

---

³² Svea Hovrätt, dom 16/10-07, mål nr B 3806-07, ”Stureplansfallet”.

6. Straffansvar vid sexualbrott: Krav på tvång eller brist på samtycke?

6.1 1998 års sexualbrottsutredning – vilka skäl talar för och emot en samtyckesreglering?

Sexualbrottskommitténs uppdrag var att undersöka och redogöra kring de skäl som kunde anföras för respektive emot en samtyckesreglering, och i det sammanhanget lämna förslag i frågan om den ansåg att en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäkt borde införas i svensk rätt.³³

Enligt kommittén skulle en samtyckesreglering stärka offrets ställning, b.l.a. genom att fungera som stöd för kvinnor när de utsattes för starka påtryckningar och övertalningsförsök till samlag, eller när de tvingades acceptera andra sexuella handlingar de själva inte ville medverka i. En samtyckesreglering skulle vara förenlig med en normal straffrättsutveckling på sexualbrottsområdet eftersom forskning på området visade att våldtäktsoffer oftast var passiva och lät sig utsättas för övergrepp som en strategi för att överleva våldet. Genom en samtyckeslag skulle offrets ställning förstärkas i dessa fall. Samtyckesregleringen skulle ha en normerande effekt. En kriminalisering av bristen på samtycke skulle medföra en moralbindande verkan, även om detta i sig inte skulle betinga en starkare allmänprevention. Huruvida offret lämnade sitt samtycke till sexualakten eller inte skulle bli central i brottsutredningen. Den som hade sexuellt umgänge skulle alltid ha ett ansvar att försäkra sig om att den andra parten samtyckt.³⁴

En samtyckesreglering skulle däremot inte förstärka kvinnans rättsliga ställning. Tvärtom skulle en sådan reglering medföra att offrets handlingar och beteende hamnade i centrum för rättsprocessen i syfte att bringa klarhet i om det förelegat samtycke. Detta var inte så långt ifrån steget till en diskussion om att *"offren får skylla sig själva"*. På så sätt befarade kommittén att en reglering baserad på samtycke skulle kunna påverka jämlikheten mellan könen negativt. Vidare befarade kommittén att en samtyckesreglering skulle betinga

---

³³ SOU 2001:14 s. 123 och SOU 2010:71 s. 123 f.

³⁴ SOU 2001:14 s. 124 ff., 132 och SOU 2010:71 s. 124.

fokusförskjutning från gärningsman till brottsoffer, och därutöver även föranleda ett svagare våldtäktsbegrepp.³⁵

Enligt kommittén var kravet på tvång redan uttunnat varför det inte skulle spela någon större roll om tvångskravet helt slopades. I samma veva skulle en samtyckesbaserad våldtäktslagstiftning emellertid medföra rättstillämpningssvårigheter eftersom begreppet sexualitet var mångfaciterat. *Andra aspekter* som talade emot en samtyckesreglering var otydligheten i fråga om vilket krav som skulle ställas för ett giltigt samtycke. Det ansågs finnas en risk att ett bristande samtycke lätt skulle kunna sammanblandas med ett giltigt samtycke. Samtyckesregleringen var inte heller ändamålsenlig när det gällde att skydda prostituerade och berusade. Därtill skulle en sådan reglering också vara förenad med bevissvårigheter för domstolarna och svårigheter att definiera samtyckebegreppet. Detta påvisades inte minst genom rättstillämpningen i *England* vars rättsordning innehöll en samtyckesbaserad våldtäktsbestämmelse men som i praktiken inte ledde till att fler antalet åtal väcktes. På så vis gav erfarenheterna från lagtillämpningen i England stöd för kommitténs farhågor om att en samtyckesreglering skulle ställa offret i centrum för brottsutredningen.³⁶

Efter en sammanvägd bedömning av de omständigheter som talade för respektive emot en ändring av våldtäktsbestämmelsen bestämde sig kommittén för att inte föreslå en bestämmelse baserad endast på samtycke. Kommittén höll fast vid regleringen om tvång vid våldtäkt. *Brottsoffermyndigheten* (BrOM) höll emellertid inte med kommittén. BrOM var kritisk till kommitténs ställningstagande i frågan. Enligt BrOM var tiden mogen nog för en samtyckesbaserad våldtäktsbestämmelse.³⁷

6.2 2005 års överväganden – sexuell handling och hjälplöst tillstånd introduceras

Det starkaste argumentet mot en samtyckesbaserad våldtäktsbestämmelse var att en sådan bestämmelse även skulle kunna omfatta underförstått samtycke. Det fanns en rädsla hos lagstiftaren att den misstänkte till sitt försvar sannolikt skulle åberopa att det förelegat underförstått samtycke från offret sida. Utredningen skulle i sådana fall till största del fokusera på brottsoffret. Det skulle bli av intresse hur offret handlade och uppträdde i samband med gärningen, istället för att fokusera på vad den misstänkte gjort. Å andra sidan

---

³⁵ SOU 2001:14 s. 127 ff. och SOU 2010:71 s. 125.

³⁶ SOU 2001:14 s. 129 ff., 138 och SOU 2010:71 s. 125 f.

³⁷ SOU 2001:14 s. 138 och SOU 2010:71 s. 126 f.

höll regeringen med kommittén om att en bestämmelse baserad på bristande samtycke skulle kunna vara en naturlig utveckling av synen på våldtäktbrotten.³⁸ Regeringen föreslog dock inte en sådan bestämmelse. Kravet på våld eller hot som grund för straffansvar för våldtäkt ansågs inte stå i strid med konventionskraven i EKMR.³⁹ Övervägandet utmynnade istället i att termerna sexuellt umgänge och vanmakt i 6 kap. 1 § 1-2 st. BrB utmönstrades ur lagtexten varvid dessa ersattes med rekvisiten sexuell handling respektive hjälplöst tillstånd i 6 kap. 1 § 1-2 st. BrB.⁴⁰

6.3 2008 års sexualbrottsutredning – vilka skäl talar för och emot en samtyckesreglering?

Frågan om en eventuell samtyckesreglering var åter på tapeten.⁴¹ Enligt *sexualbrottsutredningen* skulle bevisföringen vara densamma oberoende om man använde ett krav på tvång eller bristande samtycke. Bevisbördan skulle fortfarande ligga på åklagaren.⁴²

I ett annat avseende skulle fokus i processen ligga på gärningsmannen där man i utredningen skulle ta utgångspunkt i hans agerande vid gärningstillfället. Enligt *Christian Diesen* skulle en samtyckesreglering medföra ett bättre bemötande utifrån ett terapeutiskt perspektiv. På så vis skulle offrets upplevelse av integritetskränkningen bli central för utredningen. Offret skulle bli hörd av myndigheterna utan att bli ifrågasatt, vilket var viktigt för offrets självkänsla och rehabilitering. Motsvarande terapeutiska effekter skulle finnas utifrån ett förövarperspektiv.⁴³

I syfte att tillgodose kraven i EKMR var *Lagrådet* av uppfattningen att Sverige borde överväga ett utsträckande av rekvisitet hjälplöst tillstånd till att omfatta personer i en särskilt utsatt situation.⁴⁴

De skäl som talade emot en samtyckesreglering var, dels risken att det skulle skapas förväntningar på fler fällande domar, dels att vi kunde förvänta oss fler anmälda våldtäktsbrott.⁴⁵

---

³⁸ Prop. 2004/05:45 s. 36 ff., och SOU 2010:71 s. 127 f.

³⁹ Prop. 2004/05:45 s. 36, 39 ff., och SOU 2010:71 s. 198 f.

⁴⁰ Prop. 2004/05:45 s. 6 ff.

⁴¹ SOU 2010:71 s. 15.

⁴² SOU 2010:71 s. 218 och SOU 2016:60 s. 116.

⁴³ SOU 2010:71 s. 209 f.

⁴⁴ SOU 2010:71 s. 128, 198 f.

⁴⁵ SOU 2010:71 s. 216 f.

6.4 2013 års överväganden – hjälplöst tillstånd blir särskilt utsatt situation

Majoriteten av de yttrande remissinstanserna ställde sig kritiska och uttalade att det inte borde införas en samtyckesreglering för våldtäktsbrotten. Anledningen var de bevissvårigheter som en sådan reglering skulle vålla, vilket öppnar upp för svåra bedömningar för domstolarna beträffande parternas vilja och avsikter. Ett annat problem ansågs vara att en sådan reglering mycket väl kunde medföra tolkningssvårigheter för rättsväsendet och därmed leda till en osäkerhet vid prövningen av sexualbrottsmål.⁴⁶

Erfarenheterna från lagtillämpningen i *England* visade att offrets handlingar och beteende i samband med gärningen hamnade i centrum för den rättsliga prövningen. Detta ville regeringen undvika genom en förändrad lagstiftning som lade mer fokus på offrets agerande.⁴⁷

Enligt regeringen var det oriktigt att tolka *Bulgariendomen* som ett krav för Sverige att införa en samtyckesreglering för våldtäktsbrotten. Efter en sammanvägd bedömning av de skäl som talade för respektive emot en samtyckesreglering ansågs det vara olämpligt att ta bort kravet på tvång till förmån för ett krav på bristande samtycke.⁴⁸

Regeringen ansåg att våldtäktslagstiftningen redan skyddade individens sexuella integritet och självbestämmanderätt. Därför skulle samma reglering fortsätta gälla även framöver. Det fanns redan en underförstådd samtyckesbedömning vid prövningen om ett våldtäktsbrott hade begåtts. Valet mellan kravet på tvång eller brist på samtycke skulle bedömas utifrån den regleringsmodell som var mest ändamålsenlig och rättssäker för att uppnå syftet med kriminaliseringen ifråga. För att kunna ersätta kravet på tvång med bristande samtycke krävdes att regleringsmodellen med bristande samtycke klart framstod som bättre, att försiktighet iakttogs, men också att hänsyn till Sveriges internationella åtaganden togs.⁴⁹

Det fanns remissinstanser som var för en samtyckesreglering. Dessa ansåg, förutom att en sådan reglering skulle stärka det rättsliga skyddet för barn mellan 15 och 18 år, att ingen av de ovan uppräknade nackdelarna konstituerade grund för att utesluta en samtyckesreglering.⁵⁰

Någon våldtäktsbestämmelse baserad på bristande samtycke infördes dock inte. Regeringen ansåg att de brister som fanns i regleringen beträffande våldtäktsbrottet kunde åtgärdas på

---

⁴⁶ Prop. 2012/13:111 s. 18.

⁴⁷ Prop. 2012/13:111 s. 22 och SOU 2010:71 s. 126.

⁴⁸ Prop. 2012/13:111 s. 21, 23 f.

⁴⁹ Prop. 2012/13:111 s. 19.

⁵⁰ Prop. 2012/13:111 s. 18.

andra sätt. Regeringens överväganden medförde istället att rekvisitet hjälplöst tillstånd slopades och ersattes med rekvisitet särskilt utsatt situation i 6 kap. 1 § 2 st. BrB.⁵¹

6.5 2014 års sexualbrottsutredning – ett frivillighetsrekvisit föreslås

Frågan om en samtyckesbaserad våldtäktslagstiftning har ånyo aktualiserats. År 2014 tillsattes *sexualbrottskommittén – ett starkare skydd för den sexuella integriteten*. Kommittén skulle b.la. utreda huruvida det borde införas en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäktbrotten.⁵²

Enligt kommittén finns det fortfarande situationer där den sexuella integriteten och självbestämmanderätten kränks, trots att flera ändringar gjorts under det senaste decenniet. Således är det osäkert om vi har ett tillräckligt starkt straffrättsligt skydd för våldtäktsbrotten. I valet mellan att komplettera och förtydliga, eller ändra lagstiftningen, menar kommittén på att det senare ligger närmare till hands. Anledningen är att de nackdelar som förts fram mot en samtyckesreglering i tidigare lagstiftningsärenden går att hantera lagstiftningsvägen. Trots att samtyckesbegreppet redan används i BrB motsvarar begreppet samtycke inte den innebörd som kommittén anser begreppet bör ha vid våldtäkt. Därför föreslår kommittén en användning av begreppet frivilligt i samband med våldtäktsbrott. Kommittén föreslår följande formulering för våldtäktsbestämmelsen: *”den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag”*. Samtycket till de sexuella handlingarna måste manifesteras antingen genom ord eller handling. En väsentlig diskrepans mot tidigare förslag blir att ren passivitet inte ska utgöra samtycke. Underförstådda samtycken ska inte accepteras. En följd av denna lagformulering blir generellt sett, å ena sidan, ett minskat fokus på brottsoffret och, å andra sidan, ett ökat fokus på gärningsmannen. Bevisbördan kommer emellertid fortfarande ligga på åklagaren.⁵³

Enligt kommittén kommer fördelen med ifrågavarande lagformulering bli att vi får en tydligare gräns mellan straffbar och straffri gärning utifrån bedömningen att den sexuella handlingen som utgångspunkt ska ha varit ofrivillig. Den sexuella handlingen ska inte ha varit framtvungad på något sätt för att straffbarhet ska inträda. Härigenom kommer det inte råda någon oklarhet om att Sverige uppfyller sina internationella förpliktelser. Enligt kommittén är

---

⁵¹ Prop. 2012/13:111 s. 1, 5 ff., 23 f.

⁵² SOU 2016:60 s. 13.

⁵³ SOU 2016:60 s. 15, 17, 73, 182 f., 427 ff.

det dock inte säkert att en lagstiftning baserad på bristande samtycke kommer leda till några större skillnader, t.ex. när det gäller antalet fällande domar. De bevissvårigheter som finns med dagens lagstiftning kommer sålunda finnas kvar trots en eventuell lagstiftningsändring. Enligt kommittén kommer förmodligen även antalet anmälda händelser att öka om förslaget går igenom,⁵⁴ vilket i sin tur kommer medföra ökade kostnader för myndigheterna inom rättsväsendet.⁵⁵

---

⁵⁴ SOU 2016:60 s. 15 f., 185.

⁵⁵ SOU 2016:60 s. 38.

7. Den rättsvetenskapliga debatten med avseende på en eventuell samtyckesreglering

7.1 Per Ole Träskman

Per Ole Träskman är inte övertygad om att en ren samtyckesreglering för våldtäktbrotten skulle avhjälpa de brister som finns med dagens gällande våldtäktslagstiftning. I och med att samtycke inte behöver uttalas är det ett svårdefinierat begrepp där frågan huruvida ett giltigt samtycke föreligger eller inte blir svårutredd. Det är därför osäkert om en reglering baserad på bristande samtycke är förenlig med en rättssäker tillämpning. Enligt Träskman bör vi istället satsa på kriminologisk forskning som fäster vikt vid våldtäktsbrotten eftersom detta tillför oss bredare kunskaper om våldtäktsbrottsligheten.⁵⁶

7.2 Petter Asp

Petter Asp argumenterar för att termen samtycke är ett *normativt begrepp* som måste fyllas ut med innehåll, dels av legalitetsskäl men också för att kunna åskådliggöra på vilket sätt ett intrång i självbestämmanderätten har skett. Således är ett åberopande av samtycke närmast intetsägande förutsatt att det inte finns en redan utvecklad förståelse av vad begreppet samtycke ska anses innefatta.⁵⁷

Mot bakgrund av detta behöver vi resonera kring under vilka premisser vi kan tala om ett meningsfullt samtycke. Ett samtycke kan vara förenat med risker och begränsande under förutsättning att man enbart utgår ifrån en viss uppfattning om vad samtycke innefattar. Således kan en samtyckesreglering vara snäv och på så vis acceptera framtvingande samtyckesgärningar såsom ett särskiljande samtycke, eller godta samtycken beträffande sådant som den enskilde individen inte bör kunna samtycka till såsom ett särskiljande samtycke.⁵⁸

De svåra frågor som kritikerna lyfter fram kan hanteras inom ramen för samtyckebegreppets struktur, vilket sker genom att fokusera på dess innehåll, ej form.⁵⁹ Ett införande av termen *frivillighet* i lagtexten för våldtäktsbrottet skulle därför inte medföra någon skillnad jämfört

---

⁵⁶ Festskrift till Leijonhufvud s. 333 f.

⁵⁷ Asp s. 196, 208.

⁵⁸ Asp s. 199, 201.

⁵⁹ Asp s. 202, 206.

med om man använder begreppet *samtycke*.⁶⁰ Den *engelska* våldtäktsregleringen ger inte stöd för en samtyckesreglering. Det *engelska* exemplet visar snarare på behovet av en lagstiftning byggd kring faktorer som negerar samtycke.⁶¹

En samtyckesreglering medför, å ena sidan, ett förstärkt skydd för den sexuella integriteten och självbestämmanderätten men, å andra sidan, öppnar en sådan reglering upp för risken att det skapas större utrymme för alternativhypoteser i gränsfallen för våldtäktsbrott, vilket skulle innebära fler frikännande domar gentemot personer som faktiskt gjort sig skyldiga till sexuella övergrepp. Dagens våldtäktsreglering är emellertid inte sådan att den inte kan ifrågasättas och därmed inte heller immun mot eftersökandet av förklaringar till kritiken som riktas mot den och de reformer som gjorts.⁶²

7.3 Madeleine Leijonhufvud

Enligt *Madeleine Leijonhufvud* fokuserar rättsprocessen redan på brottsoffret. Detta skulle en samtyckesreglering motverka genom att ålägga gärningsmannen en *förklaringsbörda* där hen måste kunna lämna en trolig förklaring till varför samtycke föreligger. En sådan regel om förklaringsbörda finns stadgad i 24 kap. 7 § BrB och gör sig gällande vid misshandelsmål, men enligt *Leijonhufvud* bör ribban för ett giltigt samtycke ställas något lägre vid sexuella handlingar än, när man samtycker till misshandel.⁶³

Svårigheterna att definiera samtycket kan hanteras antingen genom att fylla ut den allmänna bestämmelsen om samtycke i 24 kap. 7 § BrB med en speciell regel om våldtäktsbrottet i sexualbrottskapitlet, eller genom att undvika termen bristande samtycke och istället använda begrepp som *olovligen* eller *ofrivilligt*.⁶⁴

Att samtyckesregleringen i *England* inte leder till fler fällande domar när det gäller våldtäktsbrotten har inte med lagstiftningen att göra, utan beror snarare på två andra viktiga element, nämligen de hårda fängelsestraffen och jurysystemet som håller våldtäktsstatistiken nere.⁶⁵

En samtyckesreglering skulle inte medföra någon ändring av bevisbördan i brottmål, utan bevisbördan kommer fortfarande ligga på åklagaren i sexualbrottsmål. Ett sådant system är

---

⁶⁰ Asp s. 208, 211.

⁶¹ Asp s. 208 ff.

⁶² Asp s. 213.

⁶³ *Leijonhufvud* s. 58 och 84 ff.

⁶⁴ *Leijonhufvud* s. 59 f.

⁶⁵ *Leijonhufvud* s. 61.

därför inte förenat med några risker för den tilltalades rättssäkerhet.⁶⁶ Mot bakgrund av detta menar *Leijonhufvud* på att våldtäktslagstiftningen bör utformas på så vis att man för samman bestämmelserna i 6 kap. 1-3 §§ BrB till en enda paragraf där rekvisitet *frivillighet* kommer spela en central betydelse vid prövningen av våldtäktsbrotten.⁶⁷

Enligt *Leijonhufvud* skulle en samtyckesreglering medföra *jämställdhet* på sexuallivets område och bättre reflektera samtidens syn på sexualitet. En samtyckesreglering skulle avskräcka samhällsmedborgarna från beteenden som är icke-önskvärda och därigenom också åstadkomma en attitydförändring för gemene man – det vill säga – att individen avstår från icke-önskvärda handlingar. En sådan attitydförändring har uppnåtts i en rad andra situationer, exempelvis genom förbudet av barnaga, förbudet mot att köra bil alkoholpåverkad och när det infördes lagregler om användning av bilbälte och hjälm för motorcykel. Därutöver skulle en samtyckesreglering stärka individens sexuella självbestämmanderätt.⁶⁸

---

⁶⁶ Leijonhufvud s. 82 ff.

⁶⁷ Leijonhufvud s. 92 f., 97.

⁶⁸ Leijonhufvud s. 63 ff.

8. Analys

För straffansvar enligt den nu gällande våldtäktsbestämmelsen i 6 kap 1 § 1 st. BrB krävs att gärningsmannen har tilltvingat sig samlaget. I detta ligger ett krav på att de sexuella handlingarna har skett mot den andra partens vilja. Om det finns ett giltigt samtycke är det inte våldtäkt i lagens mening. Detta är en grundläggande fråga som alltid ingår i domstolens prövning. Kraven för straffansvar för våldtäkt är lågt ställda. Vid 2013 års reformering av våldtäktsbestämmelsen sänktes tvångskraven för straffansvar ytterligare. Begreppet hjälplöst tillstånd utvidgades till att omfatta personer i en särskilt utsatt situation i 6 kap. 1 § 2 st. BrB. Lagstiftaren följde därmed den linje som *Lagrådet* bedrev i samband med 2008 års sexualbrottsutredning. De låga kraven för straffansvar återspeglas tydligt i rättspraxis, däribland *Solariefallet* och *Tumbafallet*. En samtyckeslagstiftning för våldtäktsbrotten skulle medföra att förevarande regleringsmodell slopas och ersätts med ett krav på bristande samtycke (*frivillighetsrekvisit*) som straffansvarsgrund. En sådan reglering skulle innebära att individen inte är tillgänglig förrän denne visat att hen vill, vilket innebär att parterna måste försäkra sig om detta före sex.

Alltsedan BrB:s tillkomst har såväl våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § BrB som rättspraxis på området tagit små men säkra steg mot en alltmer sofistikerad lagstiftning, men ändå tycks det inte föreligga en någorlunda enhetlig uppfattning om rättstillståndet beträffande våldtäktsbrotten i svensk rätt. Detta framgår inte minst efter utslaget i *Bulgarienfallet* där *Europadomstolen* konstaterade att det åligger varje konventionsstat att införa en samtyckesbaserad regleringsmodell som effektivt bestraffar våldtäktsbrotten. *Leijonhufvud* har varit på det tydliga med att Sverige, för att leva upp till sina internationella förpliktelser, måste införa en samtyckesbaserad våldtäktslagstiftning, något som inte delats av vare sig *Asp* eller *Träskman* som till skillnad från *Leijonhufvud* inte tolkat *Bulgariendomen* som ”ett måste” för Sverige att införa en samtyckesbaserad lagstiftningsmodell för våldtäktsbrotten.

I uppsatsen har undersökts i vilken utsträckning *Bulgariendomen* påverkat domstolarnas samtyckesbedömning vid våldtäktsbrotten. I *Solariefallet* konstaterade HD att kvinnans ovilja till samlag är ett grundläggande moment i sexualbrottslagstiftningen och att det för straffansvar för våldtäkt inte krävs något fysiskt motstånd. Spörsmålet avseende huruvida svensk våldtäktslagstiftning lever upp till kraven i EKMR aktualiserades i *Tumbafallet*. Därvid konstaterade HD att avsaknaden av samtycke är en elementär bedömningsgrund vid prövningen av våldtäktsbrott. Detta applicerades sedermera också i *Stureplansfallet* där HovR

gjorde en samtyckesbedömning, fastän tvångsrekvisitet för våldtäktsbrott var styrkt utom rimligt tvivel. Det spelar således inte någon större roll om våldtäktsbestämmelsen i 6 kap. 1 § BrB är baserad på tvång eller bristande samtycke. Domstolen använder ändå bristande samtycke som bedömningsgrund vid våldtäktsbrott, även om lagen inte uppställer ett sådant formellt krav. *Bulgariendomen* har uppenbarligen haft betydelse för den senaste lagändringen i våldtäktsbestämmelsens *andra stycke* avseende övergången till rekvisitet särskilt utsatt situation, men synes däremot inte ha påverkat domstolarnas rättstillämpning i någon större utsträckning med avseende på deras samtyckesbedömning.

En annan fråga som undersökts är om Sverige mot bakgrund av *Bulgariendomen* måste införa en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäktsbrotten. I detta avseende argumenterar *Träskman* för att man måste se till såväl lagstiftningen som den praktiska rättstillämpningen av lagen för att kunna besvara den frågan. I domstolarnas rättstillämpning används redan, såsom uttolkats i *Solariefallet*, *Tumbafallet* och *Stureplansfallet*, samtycke som ett rekvisit vid våldtäktsbrott, trots att detta inte uttryckligen framgår av lagtexten i 6 kap. 1 § BrB. Prejudikatvärdet i *Bulgariendomen* torde motsvara att medlemsstaterna måste leva upp till de krav som ställs på dem, vilket inte nödvändigtvis är detsamma som att lagstiftningen måste ta utgångspunkt i en samtyckesbaserad regleringsmodell för att svara mot kraven i EKMR. Så torde åtminstone vara utgångsläget så länge lagstiftningen tillämpas i överensstämmelse med EKMR:s krav, vilket är fallet än så länge om man ser till rättspraxis som bekräftar avsaknaden av samtycke vara en central bedömningsgrund vid prövningen av våldtäktsbrott. Detta går hand i hand med *Asps* åsikt om att ett fullgott skydd för varje människas sexuella integritet inte endast är beroende av en ren samtyckesreglering. Vid 2005 och 2013 års lagändring av BrB ansåg regeringen dessutom att tvångsrekvisitet som straffansvarsgrund för våldtäkt inte stod i strid med kraven i konventionen. Därutöver ställdes tröskeln för införandet av en eventuell samtyckesreglering mycket högt då en sådan reglering enligt regeringen måste framstå som klart bättre än dagens.

I uppsatsen har slutligen också prövats vilka skäl som talar för respektive emot en eventuell samtyckesreglering för våldtäktsbrotten. De skäl som *talat för* införandet av en samtyckesreglering är: en förstärkning av offrets ställning, dess normerande effekt, dess förenlighet med en normal straffrättsutveckling på området, ett bättre bemötande av offer och förövare, och en stärkt självbestämmanderätt.

De skäl som *talat emot* införandet av en samtyckesreglering är däremot fler till antalet, däribland: risken för en tillbakagång ifråga om jämställdheten, ingen förstärkning av kvinnans rättställning, ett ökat fokus på brottsoffret, sexbegreppets mångfacettering, tillämpningssvårigheter, ett försvagat våldtäktsrekvisit, fler anmälda händelser, ökade kostnader för rättsväsendet, svårigheter att definiera samtycke, bevissvårigheter, osäkerhet för den tilltalades rättssäkerhet, och den samtyckesbaserade regleringsmodellen i *England* som har lika dålig våldtäktsstatistik som Sverige.

2014 års sexualbrottskommitté instämmer i allt väsentligt med de utgångspunkter som redovisats i de tidigare lagstiftningsärendena, men föreslår istället en våldtäktsbestämmelse baserad på ofrivillighet.

Det är uppenbart att samtyckeregleringens vara eller icke vara splittrat den svenska juristkåren i två läger. *Leijonhufvud* är av uppfattningen att en reglering byggd kring frivillighet medför en normerande verkan för gemene man och därigenom råder bot på de brister som finns med dagens gällande våldtäktslagstiftning. *Träskman* och *Asp* är inte lika övertygade om detta. *Träskman* fokuserar kring samtycket som ett svårdefinierat begrepp som måhända inte är i harmoni med en rättssäker tillämpning, medan *Asp* pekar på samtycket som ett normativt begrepp som måste utfyllas med innehåll.

Även om det av åsikterna i *doktrin* och innehållet i *sexualbrottsutredningarna* att döma framgår betydligt fler skäl som talar emot än för en eventuell samtyckesreglering är det fortfarande osäkert om *2014 års betänkande* kommer utmynna i en samtyckesbaserad regleringsmodell för våldtäktsbrotten. Hur det blir återstår att se.

Avslutande kommentarer

En lag som enbart utgår ifrån bristande samtycke som straffansvarsgrund för våldtäkt skulle enligt vissa kritiker, däribland *Träskman* och *Asp* riskera att bli oklar, med sämre rättssäkerhet och skydd för den sexuella integriteten och självbestämmanderätten som följd. Detta torde vara fallet om man avser en ren samtyckesreglering där ansvarsgrundandet endast baseras på frånvaro av samtycke eller frivillighet, utan att det samtidigt anges klara anvisningar om vad som ska anses negera samtycke. Ett sätt att få bukt med denna problematik är om man fyller ut våldtäktslagstiftningen med innehåll såsom *Asp* föreslår. I sådana fall kan en samtyckesreglering som bygger på ofrivillighet göras mer tydlig och förutsebar för rättstillämpningen.

När det gäller samtyckeregleringens vara eller icke vara håller jag snarare med *Asp* när han säger att man måste se till de omständigheter som negerar ett särskiljande samtycke. En ren samtyckesreglering till sin form kommer förmodligen inte avhjälpa de brister som finns med dagens gällande våldtäktsbestämmelse. De skäl som talar för en eventuell samtyckesbaserad regleringsmodell ryms redan inom ramen för samtyckebegreppets struktur. Det handlar inte om hur lagen utformas, utan snarare hur rättstillämpningen sker i praktiken. Att tala om en eventuell samtyckesreglering, utan att i första hand försöka definiera de omständigheter som negerar ett särskiljande samtycke torde därför vara detsamma som att fokusera på fel sakfråga, framförallt då kravet på tvångsanvändning i form av våld eller hot som grund för straffansvar för våldtäkt är lågt ställt enligt den nuvarande våldtäktsregleringen i 6 kap. 1 § 1 st. BrB.

Den primära frågan borde således inte vara om vi ska ha en samtyckesreglering eller inte, utan vad vi ska acceptera som ett särskiljande samtycke. En sådan samtyckesbaserad regleringsmodell som *Leijonhufvud* föreslår (se avsnitt 7.3) kan dock vara en godtagbar kompromiss, men endast under förutsättning att hänsyn i första hand tas till samtyckebegreppets normativa karaktär. I annat fall är risken att en samtyckesreglering till sin form endast ger sken av ett starkare straffrättsligt skydd än dagens reglering. *Asp* och *Leijonhufvuds* åsikter komprimerade i en våldtäktslagstiftning (se avsnitt 7.2-3) torde emellertid medföra ett förstärkt straffrättsligt skydd för individens sexuella integritet och självbestämmanderätt. En sådan lag skulle i större utsträckning markera att det är upp till envar att själva bestämma när man vill ha samlag.

Käll- och litteraturförteckning

Lag

Brottsbalken (1962:700)

Offentligt tryck

Prop.

Proposition 1962:10	Förslag till brottsbalk
Proposition 1983/84:105	Om ändringar i brottsbalken m.m.
Proposition 1997/98:55	Kvinnofrid
Proposition 2004/05:45	En ny sexualbrottslagstiftning
Proposition 2012/13:111	En skärpt sexualbrottslagstiftning

SOU

SOU 1953:14	Förslag till brottsbalk
SOU 1982:61	Våldtäkt och andra sexuella övergrepp
SOU 1995:60	Huvudbetänkande av kvinnovåldskommissionen
SOU 2001:14	Ett ökat skydd för den sexuella integriteten
SOU 2010:71	Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag
SOU 2016:60	Ett starkare skydd för den sexuella integriteten

Rättsfall

M.C. v. Bulgaria, 4 december 2003, ansökningsnummer 39272/98

NJA 1988 s. 40

NJA 1997 s. 538

NJA 2004 s. 231

NJA 2004 s. 447 I

Mål B 3806-07

Litteratur

Asp, Petter, 2010: Sex & Samtycke, Iustus Förlag, Uppsala

Holmqvist, Lena (2013). *Brottsbalken: en kommentar. Del 1, (1-12 kap.): brotten mot person och förmögenhetsbrotten m.m. 7.*, [omarb.] studentutg. Stockholm: Norstedts juridik

Kleineman, Jan, "Rättsdogmatisk metod", 2013. I: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2013

Leijonhufvud, Madeleine, 2008: Samtyckesutredningen – lagskydd för den sexuella integriteten, Thomson Förlag, Stockholm

Träskman, Per Ole, Har det gått mus i kvinnofriden? Ur Festskrift till Madeleine Leijonhufvud, Norstedts 2007

Elektroniska källor

Nilsson, Göran: [Brottsbalken (1962:700) kommentaren till 6 kap 1 §, not 236], i Karnov, internet, 2016-12-5.

Leijonhufvud, Madeleine, Diesen, Christian, Svenska Dagbladet – Sexbrottens moment 22, 2004-07-5

<http://www.svd.se/sexbrottens-moment-22>

Bilagor

1965 års brottsbalk – 6 kap. 1 § BrB

Tvingar man kvinna till samlag genom våld å henne eller genom hot som innebär trängande fara, dömes för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst tio år. Lika med våld anses att försätta kvinnan i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är brottet med hänsyn till kvinnans förhållande till mannen eller eljest att anse som mindre grovt, dömes för våldsförande till fängelse i högst fyra år.

1984 års våldtäktsbestämmelse – 6 kap. 1 § BrB

Den som tvingar annan till samlag eller därmed jämförligt sexuellt umgänge genom våld eller genom hot som innebär eller för den hotande framstår som trängande fara, döms för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst sex år. Lika med våld anses att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är brottet med hänsyn till våldets eller hotets art och omständigheterna i övrigt att anse som mindre allvarligt, döms till fängelse i högst fyra år.

Är brottet grovt döms för, grov våldtäkt till fängelse, lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om den som begått gärningen tillfogat allvarlig skada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild råhet.

1998 års våldtäktsbestämmelse – 6 kap. 1 § BrB

Den som genom våld eller genom hot som innebär eller för den hotade framstår som trängande fara tvingar någon annan till samlag eller till annat sexuellt umgänge, om gärningen med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med påtvingat samlag, döms för våldtäkt till fängelse, lägst två och högst sex år. Med våld jämställs att försätta någon i vanmakt eller annat sådant tillstånd.

Är brottet med hänsyn till våldets eller hotets art och omständigheterna i övrigt att anse som mindre allvarligt, döms till fängelse i högst fyra år.

Är brottet grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse, lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet var livsfarligt eller om den som har begått gärningen tillfogat allvarlig skada eller allvarlig sjukdom eller, med hänsyn till tillvägagångssättet eller offrets låga ålder eller annars, visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

2005 års våldtäktsbestämmelse – 6 kap. 1 § BrB

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i ett hjälplöst tillstånd.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

2013 års våldtäktsbestämmelse, tillika gällande rätt – 6 kap. 1 § BrB

Den som genom misshandel eller annars med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar en person till samlag eller till att företa eller tåla en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som med en person genomför ett samlag eller en sexuell handling som enligt första stycket är jämförlig med samlag genom att otillbörligt utnyttja att personen på grund av medvetlöshet, sömn, allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada eller psykisk störning eller annars med hänsyn till omständigheterna befinner sig i en särskilt utsatt situation.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre grovt, döms för våldtäkt till fängelse i högst fyra år.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas, om våldet eller hotet varit av särskilt allvarlig art eller om fler än en förgripit sig på offret eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet.

Föreslagen lydelse av våldtäktsbestämmelsen – 6 kap. 1 BrB

Den som, med en person som inte deltar frivilligt, genomför ett samlag eller en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens allvar är jämförlig med samlag, döms för sexuellt övergrepp till fängelse i lägst två och högst sex år. Detsamma gäller om genomförandet består i att personen, som inte deltar frivilligt, utför handlingen på sig själv eller med någon annan. För att ett deltagande ska anses frivilligt måste valet att delta komma till uttryck. Ett uttryckt val att delta i en sexuell handling är inte frivilligtom

1. det är en följd av misshandel, annat våld eller hot om brottslig gärning, eller en följd av hot om att åtala eller ange annan för brott eller om att lämna ett menligt meddelande om annan,

2. gärningsmannen otillbörligt har utnyttjat att personen på grund av allvarlig rädsla, berusning eller annan drogpåverkan, sjukdom, kroppsskada, psykisk störning eller annars, med hänsyn till omständigheterna, har befunnit sig i en särskilt utsatt situation,

3. gärningsmannen har förmått personen att delta genom att allvarligt missbruka att personen står i beroendeställning till gärningsmannen, eller

4. gärningsmannen har vilselett personen att delta genom att utge sig för att vara någon som denne personligen känner, eller genom att utnyttja personens villfarelse i det avseendet.

Om brottet i första stycket med hänsyn till omständigheterna vid gärningen är mindre allvarligt, döms för sexuellt övergrepp till fängelse i högst fyra år.